

Секція «Кроки»

Тортюра і рефлексія: чи можна врятувати психофізичний дуалізм і як саме?

В'ячеслав Циба

Національний університет «Киево-Могилянська академія»

Картезіанська опозиція розуму/тіла має сьогодні вигляд безнадійного архаїзму. Такий поділ сутностей на два онтологічні класи викликає серйозний закид: якщо суб'єкт внутрішньо єдиний, як він може бути утворений двома самодостатніми сутностями? Якщо вивести цю проблему за межі однозначного розв'язання, розглянувши її з перспективи неможливості несуперечливо описати поняття «досвід», справа набуває іншого ракурсу.

Я розглядаю продуктивність дуалістичної моделі крізь призму граничного феноменального переживання. Йдеться про підстави «самозбирання» суб'єктивності за умов, коли тіло індивіда апропріюється в актах тортюри або в стані патологічного розпаду. Під час катування розрив тілесного з рефлексивним, підвищення порогу чутливості тощо виявляється в інструменталізованому стражданні, коли цілісності «Я» жертви загрожує непідконтрольність її тіла (Scarry, 1985, р. 34). У другому випадку дуалізм якостей є первинною умовою віднайдення суб'єктивності особою, хоча її самототожність не є тривкою. Якщо катований повторно конститує себе з покладання тези «моє тіло — це не весь я», то ментально-ушкоджений індивід відчайдушно заперечує фактичну розділеність свого єго. Катований апелює до психофізичного дуалізму, щоб врятувати «Я»; шизофренік заперечує його, щоб мати шанс бути «нормальним».

Перший кейс докладно описаний жертвами катувань, зокрема Хорхе Семпруном. Він пише: «До того, як почалися тривалі допити, між моєю душею, моєю волею, бажаннями і навіть примхами, й моїм досяжним тілом не існувало дистанції... В мене з'явилося відчуття, що я не мав тіла, що я ніби повністю втиснутий у біль, так, ніби біль разом із моїм тілом відкриває мені його крихкість, стражденність, скінченність» (Semprun, 2014, pp. 61–62). З втрати влади над тілом починається недовіра до світу, позбутися якої (негарантовано) можна хіба що через символічне відтворення тілесної самості в Письмі. Маніпуляції інших зі мною «як цим тілом», живим репрезентантом особи, роблять моє тіло головним для мене ворогом. Тіло не здатне призупинити дію фізичних законів, але його «втрата» вивільняє єго для самовідтворення.

Другий кейс: постать шизофреніка (розділена суб'єктивність). Заувага про те, що концептуалізація персональної реальності має фокусуватися лише на «здоровому дорослому індивіді в стані неспанья» обмежує рамці людського досвіду, суперечачи поняттю «досвід». Шизофренік, відданий радикальній плинності часу, постійно змушений творити онтологію множинності, в якій реальне є тактильно доступним. Для шизофреніка світ є так само чужим, але з іншої причини: він ніколи не «вкладається» в поняття (наприклад, поняття миті), інстанція виробництва значень «пробуксовує» через незадовільну роботу психіки. Щоб зафіксувати реальність об'єкту та себе як його сприймача, доводиться покладатися не на власні відчуття, а на «об'єктивність» фотозйомки (Wiggins et al., 2005, p. 94). Якщо для катованого тілесне заявляє себе надлишково, щоб зазнати відчуження, то для шизофреніка фізичне є недостатнім опертям для судження.

Жорсткий психофізичний дуалізм є вразливим на рівні аргументації, а втім, «мінімальний дуалізм» (Сепетий, 2017, сс. 172–174) можливий як теза про симбіотичну комбінацію феноменального та раціонального, відповідну специфіці індивідуального досвіду.

Бібліографія

Scarry, E. (1985). *Body in pain. The making and unmaking of the world*. Oxford University Press.

Semprun, J. (2014). *Exercices de survie*. Gallimard.

Wiggins, O.P., Schwartz, M., Nadin, J. (2005). Rebuilding reality: a phenomenology of aspects of chronic schizophrenia. *Phenomenology and the Cognitive Sciences*, 4, 91–115.

<https://link.springer.com/article/10.1007/s11097-005-4738-y>

Сепетий, Д. (2017). *Свідомість як суб'єктивність: таємниця Я*. Кн. 2. Привид у машині проти демона Лапласа. Просвіта.

Політичний активізм та його акт

Іван Щербаков

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

Невщухаюча жвавість дискусій навколо поняття акту в гуманітарних науках є невід'ємним підкріплюючим фактором характерного для цих наук типу публічної